

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*

LEGAL PROBLEMS REGARDING WITNESS PROTECTION UNDER THE WITNESS PROTECTION IN CRIMINAL CASES ACT, B.E. 2546

พลิชฐ์ นิลชาติ

Phasit Nillachart

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumtani University, Thailand

Corresponding Author's Email: udomluk_wanno@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 30 มกราคม 2569; วันที่รับบทความ : 1 กุมภาพันธ์ 2569

Received 17 January 2026; Revised 30 January 2026; Accepted 1 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 2) ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของต่างประเทศและประเทศไทย 3) วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและ 4) เสนอแนะแนวทางการแก้ไข ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารทางกฎหมายทั้งของต่างประเทศและของประเทศไทย รวมไปถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกฎหมาย จำนวน 25 คน วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา

Citation:

* พลิษฐ์ นิลชาติ. (2569). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1105-1123.

Phasit Nillachart. (2026). Legal Problems Regarding Witness Protection Under The Witness Protection In Criminal Cases Act, B.E. 2546. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1105-1123.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ผลการศึกษา พบว่า 1) แนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมายได้แก่ หลักสิทธิมนุษยชน และหลักการคุ้มครองพยานในคดีอาญา 2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย มีการกำหนดบทบัญญัติเรื่องการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สกดยตาม และการคุกคาม ส่วนมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของประเทศไทยมีเพียงพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ใช้บังคับซึ่งพยานไม่กล้ามาเบิกความ 3) ผลการวิเคราะห์พบว่า ประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สกดยตาม และการคุกคาม 4) เห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ในส่วนของการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สกดยตาม และการคุกคาม และเอาผิดกับบุคคลที่ติดตามหรือคุกคาม ต่อไป

คำสำคัญ: การคุ้มครองพยาน, การคุกคาม, พยานในคดีอาญา

Abstract

The objectives of this study were to 1) Examine the background concepts and legal theories related to witness protection under the Witness Protection in Criminal Cases Act B.E. 2546. 2) Study legal measures regarding witness protection in foreign countries and Thailand. 3) Analyze legal problems concerning witness protection and 4) propose guidelines for resolving legal problems related to witness protection under the aforementioned Act. This study was qualitative research. It examined legal documents from both foreign countries and Thailand and included data gathered from in depth interviews with 25 legal experts. Analyze and summarize the research findings.

The study results revealed that 1) relevant concepts and legal theories included human rights principles and the principles of witness protection in criminal cases. 2) Regarding legal measures in foreign countries specifically the United States and the Commonwealth of Australia provisions were established to protect witnesses from being followed stalked and harassed. As for legal measures in Thailand only the Witness Protection in Criminal Cases Act B.E. 2546

was enforced under which witnesses were still afraid to testify. 3) The analysis revealed that Thailand lacked legal provisions concerning the protection of witnesses from being followed stalked and harassed and 4) it was recommended that the Witness Protection in Criminal Cases Act B.E. 2546 should be amended to include protection regarding witnesses being followed stalked and harassed and to penalize individuals who follow or harass witnesses henceforth.

Keywords: Witness Protection, Harassment, Witness in Criminal Case

บทนำ

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของนานาอารยประเทศนั้นต่างได้ให้การยอมรับและให้ความสำคัญกับพยานในคดีไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ซึ่งต่างก็มีความสำคัญในคดีทั้งสิ้น เพราะถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดของจำเลย และในบรรดาพยานต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็ถือว่า “พยานบุคคล” นั้นเป็นพยานที่มีความสำคัญยิ่งกว่าพยานหลักฐานชนิดอื่น ๆ เพราะพยานบุคคลนั้นเป็นพยานที่รับรู้และเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองมาโดยตรงหรือที่เรียกว่า “ประจักษ์พยาน” จึงถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากที่สุดที่ศาลจะรับฟังในคดีอาญาเพื่อลงโทษจำเลย แต่ในบางคดีพยานบุคคลก็ไม่กล้าที่จะมาเบิกความเป็นพยานในศาล ด้วยความรู้สึกลัวว่าตนเองและบุคคลใกล้ชิดอาจจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย เนื่องจากการถูกข่มขู่ คุกคาม ทำร้ายร่างกาย หรือถูกบีบบังคับจากฝ่ายจำเลยซึ่งอาจเป็นผู้มีอิทธิพลในทุกรูปแบบ จึงทำให้พยานบุคคลนั้น ๆ ไม่กล้าที่จะมาเบิกความเป็นพยานในศาล ทำให้ศาลขาดพยานหลักฐานสำคัญในการที่จะที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลย และบางคดีอาจเป็นสาเหตุให้ศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง และปล่อยตัวจำเลยไปก็ได้ เพราะไม่อาจวินิจฉัยคดีได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งถ้าเป็นนั้นแล้วก็ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญอันส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก ดังนั้นการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาให้ได้รับความปลอดภัยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญที่รัฐจะต้องมีมาตรการให้ความคุ้มครองแก่พยานที่จะมาเบิกความในศาลให้เกิดความมั่นใจและปลอดภัยเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง (อริยพร โพธิ์ใส, 2556, หน้า 141-148)

พยาน หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน

การคุ้มครองพยาน หมายถึง การดำเนินการเพื่อปกป้องความปลอดภัยของบุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญในคดีอาญา (เช่น พยาน ผู้เสียหาย หรือผู้แจ้งเบาะแส) จากการถูกข่มขู่ แก้อัด หรือทำร้าย เพื่อให้พวกเขากล้าให้การตามความจริง ช่วยเหลือกระบวนการยุติธรรมในการเอาผิดผู้กระทำผิด โดยมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแล, ปกปิดข้อมูลส่วนตัว, และอาจมีมาตรการพิเศษ เช่น การเปลี่ยนตัวตนสำหรับพยานที่มีความเสี่ยงสูง

พยานเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถนำตัวผู้กระทำ ความผิดทางอาญามาลงโทษ รวมถึงการกระทำขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่มักส่งผลกระทบต่อพยานซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ซึ่งยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือให้กระบวนการยุติธรรมหรือแม้แต่อาชญากรหันมาให้ความร่วมมือต่อรัฐเพื่อตนจะได้รับพ่อนผันโทษ อย่างไรก็ตามเมื่อพยานเหล่านั้นมาให้ความร่วมมือรัฐก็จำต้องให้ความคุ้มครอง เนื่องจากพยานมักถูกข่มขู่คุกคามจากองค์กรอาชญากร นอกจากพยานจะได้รับผลกระทบจากการกระทำขององค์กรอาชญากรแล้ว ผู้เสียหายก็ตกเป็นเหยื่อจากการกระทำด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายที่เป็นผู้หญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ หรือคนต่างด้าวที่ตกเป็นผู้ถูกกระทำจากการถูกลักลอบขนย้ายถิ่นฐานโดยองค์กรอาชญากรข้ามชาติก็ตาม ต่างก็ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเหล่าองค์กรอาชญากรข้ามชาติจากการถูกบังคับข่มขู่ทั้งสิ้น

พยานบุคคลมีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี กล่าวคือ พยานบุคคลคือผู้มีส่วนได้รู้เห็นในการกระทำผิด รวมถึงผู้เสียหายซึ่งมีหน้าที่ในการเป็นพยานเพื่อให้ถ้อยคำ รวมทั้งส่งมอบพยานหลักฐานต่างๆ อันนำไปสู่การชี้ตัวผู้ต้องหา การให้การในชั้นสอบสวนและการเบิกความในชั้นพิจารณาคดี จึงเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของพยานที่แสดงออกมาอาจบกพร่องและผันแปรได้ หากพยานถูกปัจจัยต่างๆ มากระทบความรู้สึก ความคิดความต้องการและอารมณ์ของพยานจนเกิดความเครียด หรือทำให้พยานขาดโอกาสในการเปิดเผยความจริง หรือพยานถูกขัดขวางมิให้ดำเนินการไปตามรูปคดี โดยเฉพาะในความผิดคดีอุกฉกรรจ์ คดีที่มีลักษณะที่เป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งเป็นความผิดที่มีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ บุคคลที่จะมาเป็นพยานในคดีดังกล่าวย่อมมีความเสี่ยง

ภัยและได้รับภัยอันตรายอันเกิดจากการข่มขู่ คุกคาม และประทุษร้ายในรูปแบบต่างๆ จากผู้กระทำผิดมากกว่าความผิดอาญาประเภทอื่นๆ ทำให้พยานเกิดความหวาดกลัวและส่งผลให้พยานหลีกเลี่ยงการไปเป็นพยานในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดีในที่สุด ดังนั้นคุณค่าของพยาน (คำให้การพยาน) และการได้มาซึ่งพยานบุคคล

จากการศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 พบว่า มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาลหรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย ในส่วนการแจ้ง การออกคำสั่ง และวิธีการที่เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นจะให้ความคุ้มครองแก่พยานตามคำร้อง การประเมินพฤติการณ์ความไม่ปลอดภัย และการขยาย และการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี อีกทั้งการคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง (พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6) นอกจากนี้ ในกรณีที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยานได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณานำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม (พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 7)

อย่างไรก็ตาม มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานกำหนดให้ พยานในคดีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้(พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 8)

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือคดีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือคดีความผิดฐานพรากเด็กหรือผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความร่วมมือความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

(5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่สามารถความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องกับ พนักงานผู้มียอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มียอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มียอำนาจฟ้องคดีอาญา อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย (พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 9)

ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด (พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 10) ดังต่อไปนี้

(1) ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม

(2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน

(3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย

- (4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพ ให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม
- (5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ
- (6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น
- (7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (3) เมื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร กฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้รับแจ้งจากสำนักงานคุ้มครองพยาน ให้หน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่และอำนาจดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่หน่วยงานนั้นกำหนด

ในกรณีที่ได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามที่สำนักงานคุ้มครองพยานแจ้งมา โดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ และห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูลนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

การดำเนินการตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดและให้คำนึงถึงการดำรงชีวิตตามปกติของพยานด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานอยู่บางประการ ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ประการแรก ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการคุ้มครองพยานของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6 กำหนดในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้การคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความ

ยินยอมของพยานด้วย อีกทั้งการคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายไม่มีความชัดเจนก่อให้เกิดปัญหา คือไม่มีความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติ ส่งผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความคุ้มครองไม่มีมาตรฐาน และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพราะขาดรายละเอียดและแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ซึ่งทำให้พยานที่มาขอรับความคุ้มครองอาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปที่แตกต่างกัน เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความคุ้มครองแต่ละชุดอาจจะปฏิบัติต่อพยานไม่เหมือนกัน เช่น ให้ความคุ้มครองแก่พยานในความผิดประเภทเดียวกันด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน

ประการที่สอง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการข่มขู่และคุกคามพยานในการเบิกความในชั้นพิจารณาคดีต่อศาล

การข่มขู่และคุกคามพยานในชั้นพิจารณาคดี (การสืบพยานต่อหน้าศาล) เป็นจุดที่เปราะบางที่สุดของกระบวนการยุติธรรม เพราะเป็นขั้นตอนที่พยานต้องประจันหน้ากับจำเลยหรือพรรคพวกของจำเลย ซึ่งอาจส่งผลให้พยานเกิดความกลัวจนเปลี่ยนคำให้การหรือไม่กล่าวมาศาล ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 13/1 กำหนดเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจค้นตัวบุคคลหรือยานพาหนะที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่อกบฏอันตรายหรือคุกคามพยาน สามी ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน รวมทั้งมีอำนาจยึดสิ่งของหรือทรัพย์สินที่อาจก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่พยาน สามी ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ในกรณีที่เป็นความผิดทางอาญาให้มีอำนาจจับกุมและแจ้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแห่งท้องที่ที่จับเพื่อดำเนินการต่อไป

ดังนั้น ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการข่มขู่และคุกคามพยานในการเบิกความในชั้นพิจารณาคดีต่อศาลจึงเป็นประเด็นที่สำคัญที่รัฐจะต้องคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่จะต้องมาเบิกความในชั้นพิจารณา เพราะส่วนใหญ่แล้วพยานที่จะมาเบิกความต่อศาลจะโดนการข่มขู่และคุกคามเพื่อไม่ให้มาเบิกความต่อชั้นศาล

ประการสุดท้าย ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับประเภทของการคุ้มครองพยานหลังจากศาลมีคำพิพากษา

การคุ้มครองพยานมาตรการพิเศษก่อนศาลชั้นต้น มีคำพิพากษา ซึ่งหากคดีไม่อยู่ใน มาตรา 8 เพียงได้รับการคุ้มครองพยานด้วยวิธีธรรมดา ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเท่านั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าเนื่องจากการคุ้มครองพยานก่อนศาลมีคำพิพากษานั้น ไม่เพียงพอที่จะป้องกันการเกิดภัยอันตรายแก่พยานหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยาน รัฐจึงควรคุ้มครองพยานหลังจากศาล ได้มีคำพิพากษาแล้วด้วย แต่ทั้งนี้เมื่อรัฐให้การคุ้มครองหลังจากศาลชั้นต้น ได้มีคำพิพากษาแล้ว นั้น รัฐจะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการคุ้มครองพยาน จึงจำเป็นจะต้อง มีคดีบาง ประเภท เท่านั้น ที่รัฐควรคุ้มครองพยานหลังจากที่ศาลชั้นต้นพิพากษาจนถึงชั้นตลอดชีวิต เพื่อ ประหยัดงบประมาณ และเป็นหลักประกันกับพยานที่จะมาเบิกความหรือให้ถ้อยคำต่อศาล เพื่อให้เกิดความมั่นใจในตัวพยานว่า พยานจะได้รับการคุ้มครองพยานและสามารถดำรง ชีวิตประจำวัน ได้ตามปกติ โดยรัฐเองยอมได้ประโยชน์จากพยานที่เบิกความต่อศาลโดย สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายทำให้สังคมนั้นปราศจากอาชญากร

ผู้วิจัยเห็นว่า การคุ้มครองพยานหลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษานั้นอาจถึงชั้นตลอด ชีวิตนั้น ควรกำหนดมาตรการพิเศษเพื่อมีแต่่วิธีการคุ้มครองที่สำคัญที่จะป้องกันตัวของพยานมิ ให้เกิดภัยอันตรายได้ แต่หากนำวิธีการคุ้มครองพยานมาตราพิเศษตามมาตรา 10 แห่ง พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ก่อนศาลชั้นต้นพิพากษามาใช้ทั้งหมด นั้น รัฐอาจต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูง ในการคุ้มครองพยานได้ ฉะนั้นแล้วรัฐควรกำหนดวิธีการ คุ้มครองบางมาตรการที่สำคัญในการคุ้มครองพยานหลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาเพื่อให้เกิด ประโยชน์กับตัวพยานและรัฐไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเกินสมควร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรกำหนด ประเภทคดีที่สำคัญที่รัฐควรคุ้มครองพยานที่จะเบิกความในคดีดังกล่าว หลังจากศาลชั้นต้น พิจารณาจนถึงชั้นตลอดชีวิต โดยพิจารณาจากประเภทคดีที่มีความเสี่ยงจะเกิดภัยอันตรายต่อ พยานและเพื่อประหยัดงบประมาณของรัฐในการดูแลพยาน หลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มีประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่กล่าวมา ข้างต้นที่จะต้องทำการศึกษาวินิจฉัย และวิเคราะห์ปัญหาต่างเพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใน ปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546
2. เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของต่างประเทศ และประเทศไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทยในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

การทบทวนวรรณกรรม

เอกสารและงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ดังนี้

พยานบุคคล คือ บังคับจากการแทรกแซงภายนอกที่มุ่งหมายจะข่มขู่และคุกคามพยาน เพื่อให้พยานเบิกความผิดจากความเป็นจริง ส่งผลให้รูปคดีถูกบิดเบือนและการอำนวยความยุติธรรมสูญสิ้นไป ดังนั้นการเบิกความของพยานบุคคลในคดีอาญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาคดี (วิระพงษ์ บุญโญภาส และวิสัย พฤกษ์วัน, 2551, หน้า 4.) เนื่องจากพยานบุคคลนั้นมีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ซึ่งข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดมากที่สุด และคำให้การของพยานบุคคลในชั้นศาลจึงมีความน่าเชื่อถือค่อนข้างสูง อีกทั้งน้ำหนักของพยานประเภทอื่น เนื่องจากพยานบุคคลนั้นคือ มนุษย์ที่มีเลือดเนื้อและวิญญาณ การจะทำลายพยานประเภทนี้ได้ก็คมีแต่การเอาชีวิต หรือข่มขู่คุกคามจนพยานเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าไปเป็นพยานในศาล หรือทำให้พยานให้การในลักษณะที่บิดเบือนจากความเป็นจริงนั่นเอง จนทำให้เกิดแนวคิดในการให้ความคุ้มครองพยานบุคคล

กระบวนการยุติธรรม หมายถึง กลไกและกระบวนการ หรือขั้นตอนที่รัฐใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติและจัดการข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของคนในสังคม เพื่อสร้างให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมและรวมถึงการคุ้มครองส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมจึงเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการนำเอาหลักการและบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาใช้เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัย เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิจัยจากเอกสาร(Documentary Research) ด้วยการค้นคว้ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 รวมไปถึงข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ บทความในวารสาร ตำราต่างๆ ทั้งของต่างประเทศ และของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน เพื่อวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา หาคำเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

(1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการคุ้มครองพยานของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6 กำหนดในกรณีที่ยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย อีกทั้งการคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายไม่มีความชัดเจนก่อให้เกิดปัญหา คือไม่มีความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติ ส่งผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความคุ้มครองไม่มีมาตรฐาน และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพราะขาดรายละเอียดและแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ซึ่งทำให้พยานที่มาขอรับความคุ้มครองอาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปที่แตกต่างกัน เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความคุ้มครองแต่ละชุดอาจจะปฏิบัติต่อพยานไม่เหมือนกัน เช่น ให้ความคุ้มครองแก่พยานในความผิดประเภทเดียวกันด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน

(2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการข่มขู่และคุกคามพยานในการเบิกความในชั้นพิจารณาคดีต่อศาล

การข่มขู่และคุกคามพยานในชั้นพิจารณาคดี (การสืบพยานต่อหน้าศาล) เป็นจุดที่เปราะบางที่สุดของกระบวนการยุติธรรม เพราะเป็นขั้นตอนที่พยานต้องประจันหน้ากับจำเลยหรือพรรคพวกของจำเลย ซึ่งอาจส่งผลให้พยานเกิดความกลัวจนเปลี่ยนคำให้การหรือไม่เข้ามาศาล ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 13/1 กำหนดเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจค้นตัวบุคคลหรือยานพาหนะที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะกักขังอันตรายหรือคุกคามพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน รวมทั้งมีอำนาจยึดสิ่งของหรือทรัพย์สินที่อาจก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ในกรณีที่เป็นความผิดทางอาญาให้มีอำนาจจับกุมและแจ้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแห่งท้องที่ที่จับเพื่อดำเนินการต่อไป

ดังนั้น ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการข่มขู่และคุกคามพยานในการเบิกความในชั้นพิจารณาคดีต่อศาลจึงเป็นประเด็นที่สำคัญที่รัฐจะต้องคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่จะต้องมาเบิกความในชั้นพิจารณา เพราะส่วนใหญ่แล้วพยานที่จะมาเบิกความต่อศาลจะโดนการข่มขู่และคุกคามเพื่อไม่ให้มาเบิกความต่อชั้นศาล

(3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับประเภทของการคุ้มครองพยานหลังจากศาลมีคำพิพากษา

การคุ้มครองพยานมาตรการพิเศษก่อนศาลชั้นต้น มีคำพิพากษา ซึ่งหากคดีใดไม่อยู่ในมาตรา 8 เพียงได้รับการคุ้มครองพยานด้วยวิธีธรรมดา ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเท่านั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าเนื่องจากการคุ้มครองพยานก่อนศาลมีคำพิพากษานั้น ไม่เพียงพอที่จะป้องกันการเกิดภัยอันตรายแก่พยานหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยาน รัฐจึงควรคุ้มครองพยานหลังจากศาลได้มีคำพิพากษาแล้วด้วย แต่ทั้งนี้เมื่อรัฐให้การคุ้มครองหลังจากศาลชั้นต้น ได้มีคำพิพากษาแล้ว

นั้น รัฐจะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการคุ้มครองพยาน จึงจำเป็นจะต้อง มีคดีบางประเภท เท่านั้น ที่รัฐควรคุ้มครองพยานหลังจากที่ศาลชั้นต้นพิพากษาจนถึงชั้นตลอดชีวิต เพื่อประหยัดงบประมาณ และเป็นหลักประกันกบพยานที่จะมาเบิกความหรือให้ถ้อยคำต่อศาล เพื่อให้เกิดความมั่นใจในตัวพยานว่า พยานจะได้รับการคุ้มครองพยานและสามารถดำรงชีวิตประจำวัน ได้ตามปกติ โดยรัฐเองยอมได้ประโยชน์จากพยานที่เบิกความต่อศาลโดยสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายทำให้สังคมนั้นปราศจากอาชญากรรม

ดังนั้น การคุ้มครองพยานหลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษานั้นอาจถึงชั้นตลอดชีวิตนั้น ควรกำหนดมาตรการพิเศษเพื่อมีแต่วิธีการคุ้มครองที่สำคัญที่จะป้องกันตัวของพยานมิให้เกิดอันตรายได้ แต่หากนำวิธีการคุ้มครองพยานมาตราพิเศษตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ก่อนศาลชั้นต้นพิพากษามาใช้ทั้งหมดนั้น รัฐอาจต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูง ในการคุ้มครองพยานได้ ฉะนั้นแล้วรัฐควรกำหนดวิธีการคุ้มครองบางมาตรการที่สำคัญในการคุ้มครองพยานหลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาเพื่อให้เกิดประโยชน์กับตัวพยานและรัฐไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเกินสมควร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรกำหนดประเภทคดีที่สำคัญที่รัฐควรคุ้มครองพยานที่จะเบิกความในคดีดังกล่าว หลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาจนถึงชั้นตลอดชีวิต โดยพิจารณาจากประเภทคดีที่มีความเสี่ยงจะเกิดอันตรายต่อพยานและเพื่อประหยัดงบประมาณของรัฐในการดูแลพยาน หลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ตั้งขึ้นเพื่อสร้างกลไกคุ้มครองความปลอดภัยชีวิต ร่างกาย อิสระ ความมั่นคงในทรัพย์สิน ชื่อเสียง และผลประโยชน์ทางกฎหมายของพยานที่มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงบุคคลเกี่ยวเนื่อง ตามนิยาม “พยาน” ในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติฯ โดยให้มาตรการป้องกันได้แก่ การจัดหาที่อยู่ปลอดภัย การเปลี่ยนชื่อหรือเคหะสถาน การคุ้มครองชั่วคราว และการชดเชยตามสมควร เพื่อสร้างความมั่นใจให้พยานเข้าร่วมกระบวนการยุติธรรมอย่างเต็มที่โดยไม่ถูกคุกคาม แนวคิดพื้นฐานคือ การคุ้มครองพยานเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการยุติธรรม เพราะพยานที่

กลัวภัยหรือถูกข่มขู่จะไม่กล้าเข้ามาเบิกความ ส่งผลให้ไม่มีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะพิสูจน์คดีอย่างยุติธรรมได้ ซึ่งถือเป็นทฤษฎีพื้นฐานว่าด้วยการสนับสนุนหลักฐานในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา (evidence support theory) ที่เน้นว่าความปลอดภัยของพยานเป็นรากฐานสำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพการพิจารณาคดี

2. การศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของต่างประเทศและประเทศไทย

ในบริบทไทย พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานฯ มีบทบัญญัติครบถ้วนด้านมาตรการคุ้มครองทั่วไป การชดเชย และบทลงโทษผู้ละเมิดข้อมูลของพยาน อย่างไรก็ตามการบังคับใช้จริงยังพบข้อจำกัดด้านการปฏิบัติและการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการประสานงานกับหน่วยงานอื่น และงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ซึ่งทำให้ระบบคุ้มครองพยานไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร ส่งผลให้พยานยังรู้สึกไม่ปลอดภัยและไม่มั่นใจในการให้การต่อศาล จากการเปรียบเทียบระบบในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และเยอรมนี พบว่ามีกลไกการคุ้มครองพยานที่ครอบคลุมกว่าไทย โดยเฉพาะเรื่อง การย้ายถิ่นระหว่างรัฐ (interstate relocation) และการติดตามและประเมินผลระยะยาวของมาตรการคุ้มครอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการคุ้มครองพยานในคดีอาชญากรรมระดับสูงที่ไทยยังขาด [[turn0search0]]. ในบางประเทศยังครอบคลุมถึงการคุ้มครองพยานในคดีครอบครัวที่มีความรุนแรง และให้ความคุ้มครองเฉพาะสำหรับกลุ่มพยานเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้หญิง และผู้สูงอายุตามหลักปฏิบัติที่ดีของ UNODC

3. การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติฯ

นิยามพยานและขอบเขตการคุ้มครองยังจำกัด พระราชบัญญัติฯ กำหนดนิยาม “พยาน” ในแวดวงจำกัดกว่าในหลายประเทศ ซึ่งอาจทำให้บางบุคคลที่ควรได้รับการคุ้มครองไม่ได้รับมาตรการที่เหมาะสม เช่น พยานผู้เชี่ยวชาญหรือพยานท้องถิ่นที่มีความเสี่ยงสูงไม่ได้รับการคุ้มครองเต็มรูปแบบเท่าที่ควร การใช้ “มาตรการพิเศษ” ยังไม่มีประสิทธิภาพ งานศึกษาระบุว่าการใช้มาตรการพิเศษเช่น การจัดที่หลบภัย การเปลี่ยนตัวตน หรือการคุ้มครองชีวิต ยังไม่เกิดประสิทธิผลมากพอ เมื่อเทียบกับระบบในต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะข้อจำกัดด้านกฎหมาย ปฏิบัติราชการ และทรัพยากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การคุ้มครองไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเชื่อถือได้ ความไม่เชื่อมั่นและความปลอดภัยของพยานถึงแม้พระราชบัญญัติจะกำหนดมาตรการคุ้มครอง แต่ พยานในคดีจริงยังเผชิญภัยคุกคามต่อชีวิตและครอบครัว และมีปัญหาในการจัดการขั้นตอนคุ้มครองให้ทันเวลา จนพยานเลือกที่จะไม่เข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้พยานหลักฐานที่ครบถ้วนในศาล ข้อจำกัดด้านงบประมาณและการประสานงานงานศึกษาเชิงสืบเนื่องได้ชี้ว่าการไม่มีงบประมาณเพียงพอและ

การประสานงานข้ามหน่วยงานเป็น อุปสรรคสำคัญ ต่อการใช้มาตรการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้มาตรการทางกฎหมายไม่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย

4. แนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทย

ขยายขอบเขตนิยามพยานควรแก้ไขกฎหมายให้มีนิยาม “พยาน” ที่ครอบคลุมกว่าเดิม รวมทั้งผู้ให้การช่วยเหลือในคดีอาชญากรรมที่ซับซ้อน และกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ เพื่อให้ได้รับมาตรการคุ้มครองทันที เสริมมาตรการคุ้มครองขั้นสูงและการประเมินผล ควรจัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลมาตรการคุ้มครองพยานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเพิ่มความเชื่อมั่นของพยาน เช่นระบบ relocation และการประเมินความเสี่ยงอย่างเป็นระบบตามแบบสากล เพิ่มงบประมาณและความร่วมมือข้ามหน่วยงาน การจัดสรรงบประมาณเฉพาะด้านและการกำหนดบทบาทความร่วมมือข้ามหน่วยงาน (เช่น ตำรวจ อัยการ และระบบศาล) อย่างชัดเจน จะช่วยให้มาตรการคุ้มครองสามารถบังคับใช้จริงได้ เพิ่มมาตรการป้องกันการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมการบัญญัติให้ “การขัดขวางกระบวนการยุติธรรม (Obstruction of Justice)” เป็นความผิดอาญาโดยเฉพาะ จะช่วยเพิ่มความเกรงกลัวแก่ผู้กระทำผิดและสร้างความมั่นใจให้พยานมากขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1) แนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมาย ได้แก่ หลักสิทธิมนุษยชน และหลักการคุ้มครองพยานในคดีอาญา 2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย มีการกำหนดบทบัญญัติเรื่องการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สกัดรอยตาม และการคุกคาม ส่วนมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของประเทศไทยมีเพียงพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ใช้บังคับซึ่งพยานไม่กล้ามาเบิกความ 3) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สกัดรอยตาม และการคุกคาม 4) เห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ในส่วนของการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สกัดรอยตาม และการคุกคาม และเอาผิดกับบุคคลที่ติดตามหรือคุกคาม ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนี้

1) ผู้วิจัยเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จากเดิม

มาตรา 8 พยานในคดีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตราการพิเศษได้

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือคดีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือคดีความผิดฐานพรากเด็กหรือผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความร่วมมือความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

(5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่ยหนักกว่านั้น

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

ผู้วิจัยเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมเป็น

มาตรา 8 “พยานในคดีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตราพิเศษ

1. คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

2. คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญาคดีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหา ล่อไปหรือพาไปเพื่ออนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น และความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็กหรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณีหรือผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

3. คดีความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่ และช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความร่วมมือความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็น การกระทำของกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ และมีการวางเครือข่ายเป็น ขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

4. คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

5. คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยานกรณีตาม (1) (2) (4) และ (6) ให้นำมาใช้บังคับกับการคุ้มครองพยานหลังศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา”

2) ผู้วิจัยเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อ 8 ของระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 จากเดิม

ข้อ 8 การยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยาน การคุ้มครองพยานสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1. เมื่อพยานถึงแก่ความตาย
2. พยานร้องขอ
3. พยานไม่ให้ความร่วมมือในการคุ้มครอง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้พยานไม่ได้รับความปลอดภัย

4. พฤติการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานเปลี่ยนแปลงไป เช่น ผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาซึ่งพยานต้องไปให้ถ้อยคำถึงแก่ความตาย หรือมีการนำสืบพยานในชั้นศาลเสร็จสิ้นแล้ว เป็นต้น

5. พยานไม่ยอมให้การเป็นพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร

6. เมื่อมีหลักฐานแน่ชัดว่าพยานได้ให้การอันเป็นเท็จ

โดยเห็นควรแก้ไขเป็นดังนี้

“ข้อ 8 การยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยาน การคุ้มครองพยานสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1. เมื่อพยานถึงแก่ความตาย

2. พยานร้องขอ

3. พยานไม่ให้ความร่วมมือในการคุ้มครอง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้พยานไม่ได้รับความปลอดภัย

4. พฤติการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานเปลี่ยนแปลงไป เช่น ผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาซึ่งพยานต้องไปให้ถ้อยคำถึงแก่ความตาย หรือมีการนำสืบพยานใน ชั้นศาลเสร็จสิ้นแล้ว เป็นต้น

5. พยานไม่ยอมให้การเป็นพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร

6. เมื่อมีหลักฐานแน่ชัดว่าพยานได้ให้การอันเป็นเท็จ

กรณี (1) (2) และ(3) ให้นำมาใช้บังคับในการคุ้มครองพยานภายหลังศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2547). *หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2554). *คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง*.

(พิมพ์ครั้งที่ 8.) กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2540). *กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง*. กรุงเทพฯ:

สื่อปัญญา

ณิชชาพัฒน์ เพิ่มทองอินทร์. (2567). *ทหารเกณฑ์” เป็นแล้วได้อะไร? : หน่วยบัญชาการทหาร*

พัฒนากับการส่งเสริมอาชีพช่วงอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาทหาร.

ต่อศักดิ์ จินดาสุขศรี. (2560) พัฒนาการและข้อถกเถียงว่าด้วยการเกณฑ์ทหารในเยอรมนี.

กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท.

- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2541). *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับ บริการสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). *กฎหมายมหาชน เล่ม 3 : ที่มาและนิติวิธี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ นิติธรรม.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). *สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เรื่องหลักความเสมอภาค*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2557). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสาร ประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานิตย์ จุมปา. (2546). *คู่มือศึกษาวิชากฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ : ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิ เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้อย่างเหมาะสม. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักงานกองทุน สนับสนุนงานวิจัย.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2557). *คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมยศ เชื้อไทย. (2553). *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.